

КНИГАРЬ

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОГО
ПИСЬМЕНСТВА

ТОВАРИСТВО „ЧАС“ У КНІВІ

1918.

Ч. ВОСЬМЕ

Ц. 1 КАРБ. 40 КОП.

КВІТЕНЬ

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 1918 р. НА ЩОДЕННУ ГАЗЕТУ

НОВА РАДА.

Газета політична, економічна і літературна

виходить щодня, окрім понеділків і днів, після великих свят.

Передплата на 3 міс.—18 руб. на 2 міс.—12 руб. на 1 міс.—6 руб.

Адреса редакції і контори: Київ, Інститутська, 22, телефон 64—80.

Редактор *А. Ніколасий.*

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСТНИК,

український місячник літератури, науки й громадського життя.

Редакція і контора: Київ, В.-Підвальна № 36, пом. 8. Телефон 60—27.

П-редплата: від 1-го липня до кінця 1917 р.—10 руб. Річні передплатники „Промінь“ доплачують 3 руб. Окрема книга півцільною платою 2 р. 28 к.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 1917—18 ШКІЛЬНИЙ РІК

на загально-педагогічний журнал для школи і сем'ї

Вільна Українська Школа

Видає т-во „Українська Школа“ під спільною редакцією С. Русової, Ю. Строго, Я. Чепіги і С. Чернасенка.

Журнал виходитиме по місяця, (крім двох літніх місяців), починаючи з вересня в. р.

Передплата на рік—12 руб., на пів-року—7 руб.

Тимчасова адреса: Київ, Володимирська 42, клуб „Родина“.

За Редакцію відповідає С. Чернасенко.

Зміст 8-го числа „Книгаря“. *Д. Дорошенко.*—Ів. Сем. Нечуй Левицький. *С. Єфремов.*—З доби шукання *Проф. М. Бурачев.*—„Малюйте діти!“—Критика і бібліографія. Одділя: I. Історія.—II. Публіцистика.—III. Економіка.—IV. Агітаційні видання.—V. Красне письменство.—VI. Педагогіка і школа.—VII. Видання для дітей.—VIII. Інформаційні видання.—IX. Часопися.—X. Поезії.—XI. Музика.—Видавничча хроника.—Літературне життя (звістки та чутки).—Нові книжки (497—610). Оповідки.

Жнигарь

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕНСТВА.

Київ.
Рік видання другий.

Жвітень, 1918 р.

Число 8-е.
Виходить що-місяця.

Тв. Сем. Жечуй-Левицький.

Стаття Д. Дорошенка.

Ім'я Жечуй-Левицького говорить теперішньому поколінню далеко менше, ніж поколінням 70, 80 і 90-х років, тих часів, коли його писання були кращими зразками художньої прози української, коли ними зачитувалися і по них училися любити український народ, українське слово, українське письменство. То були часи, коли для української молоді, для тієї, що доходила свідомости по невеличких шкільних гуртках і громадах, „Микола Джеря“ або „Хмари“ Левицького мали таке ж значіння, як для російської молоді „Наканувъ“ або „Отцы и дѣти“ Тургенєва. Для тих поколінь Левицький був непохитим літературним авторитетом, і не один з починаючих письменників звертався за порадою до ветерана української літератури, і той ніколи не одмовляв їм прихильній пораді, у теплому слові. Проф. М. Грушевський згадує в своїй автобіографії, як він у 1884 році, тоді ще учень Тифліської гімназії, вислав до Левицького „транспорт своїх проберъ“, вичитавши адресу письменника в „Очеркахъ исторіи украинской литературы“ проф. Н. Петрова, і захочений письменником взявся до дальшої праці над виробленням своєї мови й белетристичної манери.

Бойове, актуальне значіння писаннів Левицького, коли він одгукнувся на питання життя й малював такі його сторони, які могли захоплювати й хвилювати,—ми-

нулося вже давно. Але їх художнє й культурно-історичне значіння лишиться на завжди. Ніхто бо ніший з українських письменників не дав у своїх творах такої широкій панорамі українського життя з усім багатством побутового малюнку й типових фігур, на протязі кількох десятків літ, панорами, обвіяної теплою любовію, як це зробив покійний Левицький. Йому заслужено належить слава творця українського соціального роману й деякі історичні літератури, користуючись з найбільш звичних і зрозумілих аналогій, люблять порівнювати його з славним російським романістом Іваном Тургенєвим.

В одній з перших своїх повістей Левицький, малюючи тяжку науку української дитини в казенній московській школі, говорить про шкідливий вплив чуже-національної школи на наш народ. „Московська школа на нашій Україні багато одрізняла кращих людей од свого народу, од свого племя, од сім'ї, од батька й матери. А знов народ дуже одрізвив сам себе од пнів, од вчених українців, і косим оком споглядав на них. Межи ними викопана велика безодня! І потрібно великої, великої праці не одного генія, щоб засипати ту провалину, почату ляхами, скінчену москалями, щоб звязати те, що порвала наша недбайливість та стидка українська байдужність, та лежача педобачливість.“¹⁾

¹⁾ „Прищеп“, ст. 279.

та зрозумінню пропорцій і форм. Ми особисто, не поділяємо таких поглядів на дошкільне навчання рисуванню по чужих виверунках, де єсть вже готові і пропорції і форми.

Нам здавалося б кращим, аби дитина, під доглядом дорослої людини, сама шукала форму та пропорцію, сама розмальовувала-би свої власні малюнки, порівнюючи їх з натурою. Такі вказівки, такий шлях дають досить швидко гарні наслідки і дитина скоро починає розуміти пропорції і відносини одної речі до другої.

Але позаяк закордонна педагогія не вивлючає з числа підручників дошкільного виховання і зшитки з готовими рисунками до розмальовування, то видавця чогось подібного і у нас на Україні можна було-би зустріти прихильно.

Дитина легко втрачає уважність, бо вражливість її подохлива, як ластівка, і кожний новий факт перехоплює увагу на себе,—та й то не надовго. Значить, з дитячою увагою треба поводитись дуже обережно, а давши в руки дитині зшиток готових рисунків для малювання, треба вимагати від них ясних, твердих і схематичних контурів і найбільшого определения форм, без зайвих подробиць. Фарбові плями повинні бути широкими і в кольорах наближуватися до кольорів локальних. Одним словом такий малюнок повинен мати на меті не „живописний“ бік, а переважно більш декоративний.

І так — „Малюйте діти!“ — скажемо ми разом з д. Погрібняком, але тут же і розій-

демося з ним, бо на нашу думку, хай діти малюють, але не так, як хоче д. Погрібняк.

Оглядаючи його книжку перш за все видається в очі слабкий рисунок, обтяжений багатьма дрібницями. В рисунках немає простоти і наївної дитячої схематичности, багато подробиць і зайвих, і випадкових... Візьмемо, напр., перший малюнок — кузю. Це-ж цілий — інтегюент, та ще й з жанром, з світотінню! Там дитина безумовно заплутається, бо не зрозуміє, що хлопець, напр., який стоїть на тлі одчинених дверей, повинен травтуватися, яко сілуєт. Де сілуєта дитина сама не додумається, а на вказівку когось з старших, що хлопець в білій сорочці та білих штаних буде майже чорним, — тільки порушить плечима. А скільки там, на рисунку, пороскидано всякого ковальського знаряддя: підкова, молоток, обценьки, лопата! А чи передасть дитина ту глибину квані на фоні якої поставлено фігури людей? А як упорається маленький художник з такими дрібницями, яких так багато насипав д. Погрібняк в малюнках до „ой найму я ведмедика за плугом ходити“: там і воли, і дівчинка, а у дівчинки чобітки, а в траві і рещьахи і квіточки... Всі ці подробиці тільки стомлять дитину і вона покине малювання на половині.

На прикінці щиро побажаємо Українському видавництву в Катеринославі випустити другу книжку (бо як в перша книжка, то мабуть буде й друга) без таких очевидних педагогічних хиб, бо нове повторення їх може викликати такий ефект, що діти, котрим дадуть таку книжку, зовсім перестануть малювати.

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ

MYKHAILO HRUSHEVSKY DIGITAL ARCHIVES

Критика і бібліографія.

I. Історія.

385 *Мих. Грушевський. Всесвітня історія в короткім огляді. Частина четверта. Київ, 1918 р., сторін. 167, ціна 2 карб. 80 коп.*

Цією книгою проф. Грушевський закінчує свою „Всесвітню історію в короткім огляді,“ перший твір з цієї галузі науки на українській мові. Книга обіймає собою так званій „революційний“ період європейської історії — від 1789 до 1849 року, на якому і обривається.

Згодитись з тим, щоби революційний період закінчувався 1849 роком, не дово-

диться, бо — по суті — цей період не скінчився ще й тепер, але, розуміється, якусь границю істориків в своїй праці треба визначити, коли він хоче залишатись на позиції об'єктивного дослідувача, бо те, що занадто близько до сучасности, занадто з нею звязане, мимоволі захоплює дослідувача, як учасника, сліпить йому очі і не дає можливости аналізувати факти з потрібною зімнокровністю. Зважаючи на те, що автор не мав на меті дати підручник для школи, в якому в усякому разі не можна б було обминути хоча б чисто фактичного огляду подій до найблизчих часів, можна визнати,

що границю праці прийнято автором цілком влучно: в половині XIX століття кінчається перша частина революційного періоду, коли для людности ясні були тільки політичні цілі революції, цілі-ж соціально-економічні, найтісніше звязані з першими і які по суті й являються справжньою метою революції, відчувались не тільки людським загально, а й найкращими умами, лишень інстинктивно, не перетворюючись в конкретні форми.

Цікаво, що навіть історична наука ще недавніх часів твердила, що революції 1789 і навіть 1830 років були виключно політичні, соціальна ж мала місце перше в 1848 році. Тільки знаменитий твір Тена „Початки сучасної Франції“, який виходив з середини 70-х аж до середини 90-х років XIX століття, вяснив до певної міри помилковість такого твердження.

В своїй історії революційного періоду проф. Грушевський не вна в згадану помилку. Правда, дуже коротко—за браком місця, але він одмітив всі взагалі прикмети кожної революції, з чого видно, що автор по можливості ознайомився з усіма новітніми науковими творами що до історії даного періоду. Особливу увагу він звертає на розвиток революційних ідей, на, сказати-б, розумову підготовку революції в інтелегентських колах європейського громадянства. Так, розділ книги про радикальні і соціалістичні течії 1830—1840 років (стор. 106—118), де в коротких рисах згадані теорії перших гегеліянців, потім Маркса і Енгельса, сен-сімоністів, фурерістів, Кабе, Люї Бжена, і т. и., може служити зразком уміння в небагатьох словах дати велику кількість наукових понять. Майстерно зумів автор намалювати і розвиток ідеї національності і її звязок з епохою Наполеона I, старання якого стерти національні різниці і нівелювати всі нації в одній все-світній монархії привели до цілком протилежних наслідків—пробудження національного самовизначення у багатьох народів, у яких здібність до цього самовизначення була приспана історичними обставинами, як, наприклад, у Німців.

З другого боку, однак, доводиться визнати, що чисто фактичний бік автором мало не зовсім занедбано, найбільш що до зовнішньої історії, історії міжнародних зносин політичних і військових. В цьому нема нічого дивного, бо викласти на 167 сторінках таку багату подіями і розвитком політичних і соціально-економічних ідей епоху в досить великій повноті в річ цілком неможлива, і автор мимоволі повинен був ви-

брати одне з двох—або викладати факти і обминати ідейний рух, або навпаки. Він вибрав останнє. Через те для людини, яка знає фактичний бік справи, книга проф. Грушевського дасть чималу користь, бо розяснить їй багато темного і неясного і приведе її знання в повну і гармонійну систему. Але людина, що охоче по книзі проф. Грушевського вперше познайомитись з історією першої половини XIX віку, знайде багачко незрозумілого.

Що-би не бути голословними, візьмемо кілька прикладів. Так, на стор. 24-ій автор каже, що одним з останніх відгомонів радикальних ідей був процес комуністів, прихильників ідей Бабефа; але хто такий був Бабеф, який був зміст його ідей, про це нема раніше ні слова. На стор. 30-ій автор каже, що „Піт, цей непримиримий ворог французької гегемонії, уступився з міністерства“, але про Піта раніше теж не було згадано.

Взагалі, книга проф. Грушевського, уявляючи собою цінне придбання для української популярно-наукової літератури, не виключає необхідности як найскоршого видання такої книги по історії революційного періода Європи, яка могла-б дати читачеві перші фактичні знання цього періоду, а разом з тим могла би стати за підручник для середньої школи, бо поки такої книги не буде, доведеться мимоволі для першого навчання вживати книжок російських.

К. Лоський.

386 Д-р Іван Крип'якевич. Українське військо. Короткий історичний нарис з малюнками. Ц. 40 сот. стор. 22. Відень, 1916. Видавце Союзу Визволення України.

Невеличка брошура д-ра Івана Крип'якевича написана на дуже потрібну нині тему: вона, здається, перша ластівка з обсягу військово-історичної літератури, яку нам слід створити. І як першу, власне, спробу подати коротенький огляд українського війська в його давньому минулому, працю Крип'якевича і слід вітати.

В першому розділі описує він про військо наше за княжих часів на Україні. Тут знаходимо звістки про військові походи наших князів, як суходолом, так і морем. Подав автор деякі цифрові відомости про кількість нашого війська в різні моменти князівської доби, зупиняючись на окремих, більш яскравих явищах тодішньої військової історії нашої. Другий одділ присвячено початкам козаччини, третій—охоплює військові справи за часів Гетьманщини

Товариство „ЧАС“ у Київі
ПРОДОВЖУЄ НА 1918 РІК ВИДАННЯ

й приймає передплату

НА МІСЯШНИЙ КРИТИКО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ЧАСОПИС

Книгарь

літопис українського письменства,
(РІК ВИДАННЯ ДРУГИЙ)

Часопис „Книгарь“ подає повні відомости про діяльність всіх українських видавництв; оповіщає про всі наміри й плани кожного видавництва; про всі книжки, що вийшли або мають вийти.

„Книгарь“ при участі відомих українських письменників і знавців з різних спеціальностей дає оцінку кожного видання; оповідає про його зміст, зазначає його якості й хиби.

Ціна часопису „Книгарь“ з пересилкою на рік—15 карб.; з першого квітня до кінця року 12 карб. Перші чотири книжки „Книгаря“ за 1917 р. досилаються новим передплатникам за додаткову плату в 3 рублі. Оповістки видавництв по 50 к. за рядок.

Гроші на передплату надсилати по адресі: Київ. Володимирська 42, „ЧАС“, редакція „Книгаря“.

Видавець—Т-во „Час“.

Редактор—В. Старий.

Браславська Повітова Народня Управа
на Поділля

заснувала в м. Браславі **КНИГАРНЮ**, де продаються книжки різного змісту: і різних галузів наук, газети, портрети видатних українських діячів і письменників, листовні картки і ноты. В найближчій часі одчиняються відділи книгарні і по більших містечках Браславщини.

Приймається передплата на 1918 рік на „Вістник Ради Народніх Міністрів Української Народньої Республіки“ який виходить 3 рази на тиждень. Передплата приймається тільки на 3 місяці і коштує: на 1 місяць—3 карб., на 2 міс.—6 карб., на 3 міс.—9 карб.

Видавництво „Сміх“ випустило книжку четверту.

ДЛЯ ДОРОСЛИХ КАЗКИ І ЛЕГЕНДИ

(О. Уляд, Ч. Вул, В. Дорошеня, С. Руданський, А. Куприн, В. Етгел; народні - українські, індієвські, перські, хинські і т. ин.)

Упорядкував В. Старий

Ціна 1 руб. Ст. 128.

Скл. вид. Гуртова Книжна Комора Т-ва „ЧАС“, Київ. Володимирська, 42.

Приймається передплата на щомісячне політично-громадське часопис

ВІЛЬНЕ ЖИТТЯ

Умови передплати: на 1 м. 3 карб., на 2 м.—10 карб., на 3 м.—15 карб.

Адреса редакції і контори: Одеса, Ніжинська вул. 65

Редагує колегія.